

Subentzio kontuek zintzoago jokatzeari eskatzen dute. Erabaki garrantzitsuak hartu aurretik eragina jasango dutenen iritzia entzutea: Diputazioak, Udalak, aldizkariak. Eta, horrez gain, hainbat milioiren soberakinak sortu behar diren aurreiritziarekin ez jokatzeari eta deialdiaren irizpideak adostea denon artean.

Bestalde, beldur naiz, Joseba Arregik agintaldiaren amaieran bere lorpen handienetakotzat zeukan herri aldizkariaren fenomenoaren suspertu eta sostengatu izana, orain, Mari Karmen Garmendiaren aroan, zeinak hainbeste laudorio jaso baitzuen Euskara Elkarte eta Herri Aldizkariaren sorrera eta aurkezpen ekitaldietan, zer eta hainbaten heriotz bidea. Nola uler? Zein izan behar da irakurketa?

Beraz, laburpen gisa zera: herri aldizkariak ekin diote optimizazio prozesuari I+Garen bidez plan estrategikoa burutzeko asmotan. Baita ere, publizitate zerbitzua sortuz, diru iturri berriak bilatzeari. Instituzioei dagokie, ikus-entzunezkoekiko dagoen lubakia ezaba dadin, subentzio politika artikulatzea, estrategikotasuna onartuz; publizitate instituzionalaren banaketan, Katalunian bezala, gure aukera kontuan hartzea; sustapen eta sinergia eratzekeo bitartekoak jartzea. Horrek guztiorrek, bai eremu urrikoa zein euskal prentsa osoa, superbibentzia egoeratik bizitza mailara pasa dadin, baldintzak eta baliabideak lortu beharra dakar.

JOXEMARI VELEZ DE MENDIZABAL

EKAITZEN ARRISKU JARRAIAN HAZI BEHARRA

Atzerantz begiratu dut eta oraingo honekin bost aldiz dira urteko balantzea egitera gonbidatzen nautela eta —uler daitekeen legez— baiezko erantzuna eman dudala ere. Badirudi ohitura bihurtzen ari zaidala ariketa inozo hau eta ez nintzateke batere harrituko urteroko balantzea egituratzeari atxiki-

ko banintzaio, *Jakin*-erako gonbitea amaituta gero ere. Zenbakien artean hazi garenok atxikimendu naturala azaltzen dugu mikro eta makroekonomietarako, geure espezialitatean trebatzeko lehen urratsak lehenbailehen eman behar ditugularik, gutxienez geure buru osasunarengatik. Zoratzeko zorian egon ohi gara sarri, balio eta ezbalioen mailetatik gora eta behera ibiltzera behartuta aurkitzen garenok, beti indar arrotzen menpe, ezer garbirik aterako ote dugun jakin gabe. Ekonomilariak ospe txarra dugu, gure iragarpen ulergaitzak direla eta. Eguraldi igarleen antzera, azken hauen kasuan lanpostuari errazago eusten badiote ere, gu baino oker handiagoak egin arren.

Diotenez, behin auto batean zihoazen bi lagun galdu egin ziren euren ibilbidean eta, noraezean larrituta, bide bazterrean ikusi zuten lehen pertsonari galdegin zioten non aurkitzen ziren. «Zuek? Auto baten barruan!» erantzun zien hirugarren hark. Bidaiarien berehalako komentarioa hauxe izan zen: «Hori ekonomilaria da, ziur; oso zehatza da baina ez du ezertan laguntzen». Nik ez dakit ondoko nire azalpen hauek ezertarako balioko ote duten; baina —zaudete lasai— labur izango naiz. Hala ere, hausnarketa idatzi honek lortuko duen OBIa (orrialde beteak irakurleko) unitatea baino garaiagoa izango dela beldur naiz. Eta izkiriaturakoa gutxi izanik, balizko ratio altuaren arrazoa non bilatu behar den garbi dago, ezta? Baina ariketa freskagarria suertatuko zaidalakoan abiatzen naiz aurtengoan ere.

Aurrera baino lehen, diodan, kultura ez dela inprobisatzen, eta ez duela tranparik baimentzen. Kultura, bere zentzurik zabalenean, *ez da egiten*. Beraz, ekonomilariak hura «balioztatzen» saia gaitezkeen arren, alferrikako emaitza izango dugu, kultura gizakiaren barne bideetatik doan zerbait baita, eta hori neurtezina da, ala ez? Beraz, balizko kultura balantzeetan kokatu beharreko partidak objetibotasunik ezatik baloratu behar harko genituzke eta horrek ez du balio, kulturaren gaineko okerrik larriena nork bere burua gaizki ipinita eta itsumustuan erakutsitako harribitxiekin apaintzea baitugu.

Inork iragan urteetako nire lerroak oroitzen baditu —ez ote naiz gehiegi eskatzen ari?— badaki baikorra izatera jokatu du-

dala beti. Badaki nire ingurukoak sentimendu berberaz kutsatzen ahalegindu naizela, lehia basatiaren abiapuntuan *handicap* izugarri handiarekin agertzen garenok ez baitugu beste irtenbiderik, polito jipoituta azaldu arren irribarrea ezpainetan ezinbestekoa baitzaigu, derrigorrezkoa. Ezin ditugu aldame-nekoak adoregabetu, oztopoen kontrako norgehiagoketari ekin aurretik irabazteko aukera guztiak galduko ez badira. Aurreko balantzeek ez bazuten oso itxura onik aurkezten ere, makilaia aipatzen genuen, eta ordenako kontuak. Gauzak inoiz ez direla, ikusten ditugunaren antzerako egiaztapena sendotzen zuen horrek. Izan ere, batzuk elizmutil izan gara fraide baino lehen eta nolakotasun horrek abantaila ederra suposatzen du, puntu ahulak nola ezkuta daitezkeen, itxurosoak nabarmenduz, aspaldixko ikasi baikenuen.

1997an jazo zitekeena asmatzera ipini nintzenean, txisteko «gera bedi dagoen bezala» atera zitzaidan barne-barnetik, iazko amaieran hodeiertzeko espektakuluak ekaitz arriskua iragartzen baitzuen. Baina isildu egin nintzen, goian aipaturiko baikortasunaren ariketa behartuan harrapatuta. «Balizko errotak irinik ez» ustean tinko, bestalde, planteamendu berriak egitera atera beharko genuela gero eta garbiago nekusan, edozein enpre sarrik ikusiko zukeen antzera, «kontabilitate *sorgarria* ren» ontasunean sinistuz gero, jakina. Sasikoei, orde, bibliar linealtasun okerrean gaztelututa, bidegarritasun kontzeptuak zer arraio adieraz dezakeen bost axola zaie. Bibliaren aipamena egin dut, txapuzero batzuek *ezpata flamigeroa*-ren lilurapetik gobernatzen gaituzten bitartean, beste zenbaitzuk *mana*-ren esperantza merkean ari baitira. Eta horren guztiaren erdian ideiak «arriskutsuak» gerta dakizkieke, Seneca handiaren estiloan esateko, bizi izan beharrean iraun egiten duten horiei.

Euskaldunok ere badugu gure Maastricht berezia, izen askoren atzean izkutatu dena. Konbergentziako auzia ez dugu, zoritxarrez, hain garbia, nederlandar hiritik *europar proiekturako* adosturiko betebeharreran ez bezala, geurean nahasia gailentzen baita, eguzkia nondik altxako den eguneroko galdegaia dugularik, *euskal proiektua* inon ote den bila gabiltzan bitartean. Jose Antonio Ardanza lehendakariak pasa den irai-

laren 26ko hitzaldian zioen, egoera politikoari buruzko eztabaidan:

Ez dut uste inork zalantzan jarriko duenik, azken hamahiru urteotan euskal gobernuak eta bere erakundeek aurrera egin dutela, gero eta sakonago, autogobernurantz.

Berak badio...

Nire aldetik, begirune guztiarekin baina duda izpirik gabe ere, Euskal Herria *enpresa* gero eta umezurtzagoa ikusten dudala esango nioke, Euskal Autonomi Erkidegoa-Nafarroako Foru Komunitatea-Pyrenées Atlantiques hirukotearen kohe-sioa hatzen artetik aldegiten ari zaigula gogoratzen diodan batera. Adibide apaltxo bat jartzearen, esan dezadan, lehendakaritzaren idazkaritzatik aipaturiko hitzaldiaren hedapen masiboa egiten ari zen bitartean, Lapurdiko Saran Antoine d'Abadie euskaltzale unibertsalaren irudia omentzen ari zirela Eusko Ikaskuntza eta Euskaltzaindia, erakunde horien deiarri zazpi lurraldeetako agintarik baiezkoko erantzuna eman ondoren, ekitaldi publiko historiko batera biltzeko. Udal (EAJ, EA, PRF...) eta diputazioez gain, gobernuak ere azaldu ziren: Nafarroako eta Conseil Regional. Eusko Jaurlaritzaren arrastorik ez, ordea. Ezta hutsaren azalpenik ere.

Horregatik, ezin dut ulertu nola arraio egin genezakeen aurrera behar bezalako inbertsiorik egin gabe, egonkortasuna ziurtatzen lagunduko luketenak. Balantzean, aurreko urteetan gauza bera nioen, irabazirik lortu ezean nekez sendotuko dugu kapitala. Ekoizpen metodoen hobekuntzarekin zuzeneko erlazioa duten irabaziez ari naiz, jakina, eta ez euren ezgaitasuna su artifizialekin estaltzen duten sasienpresarien jokoa-ekin. Bere enpresaren zabalkuntzarako kapitalen merkatua- ren premian egonik, buruz sano aurkitzen den inork ez du balantzea makilatuko burtsako balioen batzordera aurkezteko, lehen ala beranduago epaile baten aurrean ipiniko baitute, iruzur delituarengatik epaitua izan dadin. Gure artean, bestalde, inbertsioa gastu korronte arinarekin nahasten duen jende- asko dugu eta horrela ez dago karrera egiterik, kapitalen merkatuak erraz ezeztatuko baititu enpresari faltsuak.

A! Eta ez naiz Guggenheim-i buruz ari, xamurrena izango bailitzateke, inkesten arabera, euskaldunetatik (EAEko biztanleetatik, hobe) erdia baino gehiagok ez baitute era horre t a-ko inbertsioen arrazoia garbi ikusten. Baina ez nintzateke neure buruarekin zintzo izango, ez baitut uste Bilboko museo erraldoiaren errealitateak —berez— geure enpresaren (balantzearen) funtsezko emaitza txarragotuko duenik. Lagun batzuk haserretuko zaizkidan arren, errealitatearen ikuspegi estatistikoak perspektibaren itxuraldaketa sakona ekarri delakoan nago, hain zuzen ere hura kalkulagarriaren esparrura muga daitekeela uste izanagatik. Hori dela eta, gutxitan sinistu dut inkestetan. Museoarenak efektu biderkatzailea eduki lezake produktibitatean, balantzeko emaitzan berehalako ondorio emaritsuak piztuz. Ez, ez naiz, beraz, euskal kulturako bazterrak indartsu harrotu dituen gai honen inguruan ari.

Gizakia gauza guztien neurria da; direnena, direnez gero, eta ez direnena, ez direnez gero.

P rotagorasen esaera ospetsu hori mahai gainera ekarriz, urteko balantzeak egituratzean inoiz ahaztu ezin ditzakegun adagarriak gizakiak ditugula berro roitu nahi dut. Azken finean, balantzeak gizakion erabakiek itxuratzen dituzte, eta aktiboan zein pasiboan uneoroko mikrodeliberamenduen errosario luzea antzeman genezake, partida bakoitza eskaner aproposetik igaroko bagenu. Aparailu hori ez da oraindik asmatu eta, beraz, balantzeko erresponstabilitateen disezio zuzenak itxaron egin beharko du. Horrexegatik, bienbitartean, irudi publikoa eta nolabaiteko ospea irabazi dituztenen ardurarik garaienetakoa, aldamenekook ez nahastea da. Ezertarako balio ez duena baliotsutat saldu nahi izatea, merituz beterik dagoena laidoztatzea, edo nahita isiltasunez estaltzea, bestean noraeza hazitzea dugu eta, halaber, enpresako oinarria ahultzea.

Edozein kultura balantze, hala ere, erabat markatuta geratzen da, neurtu nahi den gizartean bizi izandako jazoerarik arrakastatsuenak elizkizunek mugatzen badituzte, gurean eman den bezala. Lady Di-ren hileta eta Iñakiren ezkontzakoak dira, zenbait trainerutako aldeaz, jarraitzailerik gehien izan

dituzten gertaerak. Eta, ziur nago, nahiz eta oso zalea ez naizen, inkesta egingo bagenu 1997 urteak gure herriaren oroi-menean utzitako zirrarei buruz, Diana Spencer-Iñaki Urdangarin-Kristina infanta hirukotearen aipamena gertatuko litzateke garaile. Mundu osoko fenomeno ikaragarri adierazgarria, hain zuzen, Westminster abadiatik erretransmitituriko hileta elizkizunak 3.000 milioi pertsonak jarraitu ahal izan baitzituzten telebistaren bidez. Munduko espektakulurik handiena. Zirkoa.

Horrek, bete-betean, gogora dakarkit merkatuaren indarra eta kezkatu egiten nau pentsatzeak zernolako panpin itxurabakoak bihur gaitezkeen haren nahietara makurtuta. Mundua demokratagoa bilakatzen ari den neurrian, demokrata hitzak zer esan nahi duen galdegin behar diegu geure buruei, demokrazia bera ez ote den aldatzen ari zalantzan jarri behar delarik. Ezin uka globalizazioa, merkatu askea eta liberalismorik basatiena, hirurak, ama beretsuaren produktuak ditugula. Eta, ondorioz, banaka batzuen ongizateari gero eta kopuru handiagoko besteen egoera kalamitosa kontrajartzen zaio, eragina Europa zaharreko oinarrietaraino iritsi delarik. Aski dugu futbolarekin. Zertarako beste ezertaz arduratu?

Jendeak, kaleko gizabanako arruntak, gobernuei kalifikazioa ipintzeko jokoak aukeratzen du lantzean behin eta, adierazpenik interesgarriena hauteskundeetan ematen bada ere, gizarteak bere agintariei buruz duen iritzia antzemateko badira beste bide xeheagoak, bozketa bezain interesanteak gerta daitetzkeenak. Komunikabideek behin eta berriz gogoratzen dizkigute haien puntu ahulak —osasanak ez du saltzen— eta albisteen aurreko gizartearen erreakzioa adierazgarria gerta daiteteke, hiritarren komentarioak, esamesak, kontuan hartu behar direlarik. Agintarien kezkarik handienetakoa da kaleko «bizitasuna» neurtzea, euren mezu egokiak aukeratzeko.

Horren ondorioz, ene uste apalean, gure sentsibilitatea kamusten ari da, kanpoko giro zuzenaren eraginpean. Gero eta normalagoztat jotzen dugu geure bidearen jorrapena «besteen» ardurapean uztea, eta irudimena, asmamena, soberako motxilak direla dirudi. Teknika magnifikatzen dugun heinean gi-

zakien barne bideak ezagutzeari, jorratzeari, muzin egiten diogu. Gauzen zergatikakoa minusbaloratu egiten da, gauzak superbaloratzen diren neurrian. Garapen jarraiak, gaizki ulerteriko progresismoak etenik gabeko garaipenak sortu behar dituela uste izatea beste erru larri bat da, eta hori gizartearen esparru desberdinetan ematen den konstante bat dugu, bai arlo politikoan baita ekonomiko eta sozialetan ere. Norbaitek zioen aspaldi, «Habet mundus iste noctes suas, et non paucas», mundu honek bere gauak badituela, eta ez gutxi!, adierazi nahi zuenean. Horregatik, eta orain arte aburu hau aurkezten saiatu naiz, balantzeak bere argipuntuak eduki ditzakeen arren, itzal ilunak ere azaldu behar ditu, derrigorrez.

Euskal kulturaren balantzea marraztu nahi izateak gure gizarteari ikuspuntu guztietatik dagokiona taxutzera garamatza. Dirudienez, euskal ekonomia ez doa gaizki, lurralderen batean alderantziz jazoten ari den arren. Baina horrek ez du esan nahi egoerak euforiarako bidea ahalbidetu behar duenik. Orain legokigukeena, egiturak behar bezala sendotzea litzateke, ekonomia ezezik lan merkatua ere onbidean sartu ahal izateko, nahiz eta asignatura hori zailagoa den. Euskal kultura larri dabilela? Seguru baietz. Behintzat nik ez dut orain dela bost urtetako balantzea hobe dezakeen partidarik antzematen. Eta aurrera ez egiteak atzerapausoa dakarrela erakutsi ziguten aspaldi. Txarrena, dena den, ez datza balantzeko kontzeptu materialen balorazio ezkorrean. Askozaz okerragoa da, batere zalantzarik gabe, atzerapauso horren zioa aztertze-ko gaitasunik eza. Eta hori, zoritxarrez, ez da komentario merke bat, errealitatearen konstatazio zuzen eta negargarria, baizik. Kezkatzeko egoteko arrazoiak badira, beraz.